

לוח 4

אֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ הַזְכָּרִים לַיהוָה: וְכָל-פֶּטֶר הַמִּזְבֵּחַ תִּפְדֶּה
 בַּשֶּׁה וְאִם-לֹא תִפְדֶּה וְעֲרַפְתּוּ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָךְ
 תִּפְדֶּה: מִפְּטֵר יָד וְהָיָה כִּי-יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה-זֹּאת
 וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית
 עַבְדִּים: טו וַיְהִי כִּי-הִקְשָׁה פְרַעֲהַ לְשַׁלְחָנוּ וַיִּהְיֶה יְהוָה כָּל-
 בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר אָדָם וְעַד-בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל-בֶּן
 אָנִי זָבַח לַיהוָה כָּל-פֶּטֶר רֶחֶם הַזְכָּרִים וְכָל-בְּכוֹר בְּנֵי
 אֶפְרַיִם: טז וְהָיָה לְאוֹת עַל-יַדְכֶם וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עַיֲנֶיךָ כִּי
 בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: ס ס ס

ק"ה פטוקים. ימנ"ה סימן.

כ"ה

מנחות ר"ה

← ת"ר ירך זו שמאל אמה אומר שמאל או אינו אלא ימין הלמה לומר אף י
 ידו יסדה ארץ וימני טפה שמים ואומר ידה ליהר חסלהנה וימנה ט
 להלמה עמלים ואומר למה השיב ירך ויבנה מקרב היקך כלה ט

הקומץ רבה ברק עלישי מנחות לז

ר' יוסי ד' המורס - מוטמו משוקע כדלמרי' בכסות (דף מ"ג) מרזס
 זה שמוטמו משוקע: מליט ימין שנקרא יד - ולא ה' ילפין מהבא:
 מה ו' (מזוה) כתיבה בימין - כשכסותין המזוה בימין רוב בני אדם
 טובין בימין אף קשירה נמי עבד קשר בימין ומדקשר בימין מכלל
 הגנה בשמאל דלוי הגנה ו' טל ימין תורה אור
 שוב אינו יכול לקשרה בימין: מידכה
 כה' - מדכתיב "כה" מן כהה משמש
 לשון נקיבה שמש מיה בשמאל קחמר
 דלון כה כה כנקיבה ל"א ידכה יד
 כהה עמיל בלא כה: כהגלי - דלכיה
 תגל דילוף שמאל מידכה כרב אשי
 וליכא דלא יליף: לרבות את הגידס -
 שחן לו יד ט' דידכה דמשמש יד רטלה
 ומקולקל: אין לו זרוע: שמאל:
 (ה) ימין של אגרי הוא שמאל לדידיה
 הואיל ורוב כחו בשמאלו: בשולט
 בשני ידיו: ששתייהן שוות לו כח
 דכיו דאם בימין נמי שולט הלכך

רבי יוסי א' תרזרס אומר משינו ימין שנקרא יד
 גיה"שגאמר וירא יוסף כי ישח אביו יד ימינו
 ואורך יד ימנו איקרי יד סתמא לא איקרי ר'
 נתן אומר אינו צריך הרי הוא אומר וקשרתם
 וכתבתם מה כתיבה בימין אף קשירה בימין
 וכיון דקשירה בימין הנחה בשמאל היא ור'
 יוסי ג' תרזרס הנחה רבשמאל מנא ליה
 נפקא ליה מהיכא דנפקא ליה לר' נתן רב
 אשי אמר מידכה ג' כתיב בה"י כהה א"ל ר'
 אבא לרב אשי ואימא ירך ישכח א"ל מי
 כתיב בח"ת כתיבא ידכה כה"י זו שמאל

ר' יוסי המורס - פי' בקונטרס מוטמו היה שקוע כשין מרזס
 דכסות (דף מ"ג) וסימה הוא לומר שטינו בלשון גגלי
 אלא על סס מקומע נקרא ק' - מ"ר: יד' ימין איקרי ומדכתיב
 (בראשית כח) ויתמדך יד אביו לא קשיל מדי' כיון שכבר פירש יד
 ימית וגרחה דר' יוסי נמי איהוא קא
 יסמך ומזוס הכי לא מייסדי מידו
 סימנה דמלרע - מ"ר: :
 מזה כתיבה בימין אף קשירה
 בימין - כצמוד חמרי' דלומר
 מניה תפילין בעימט שיהא שמאלו
 והשחל חרס הטוב בימית ושאר
 רוב מצעו בשמאלו יס להסתפק
 כהיה מקן יס מניה תפילין ושחל יס
 לרעוטו כשולט בשני ידיו י' - מ"ר:
 א"ן ט' זרוע פטור מן התפילין
 חמריס חומריס ידכה ט' -
 מכ אמר חדש ומר אמר חדש ולא
 פליגי דר' ימ"ר: כר' בורר' פירש

של יד (טו) לא שנא של ראש: הגה ודוקא בתפלין, אבל ברכות (טו) אין (י) להקפיד (רשב"א בחשבה
סימן תכ"ח): ה' יאדם שהוא (יז) עלול להזילות, ואם יצטרף להניח (יה) תפלה של ראש על
בשרו לא יניחם כלל, יש להחיר לו להניח תפלה של ראש על (יט) הכובע (מ) וכן דק הסמוף
לראש, ויכסם חמפני הרואים: הגה ותמניהם פרוך זה לא יברך על של ראש, (כ) רק יברך על (ט) של יד
להניח (לדעת רשב"א): ו (כא) *ואשר (כב) יד (י) ימינו, אם עושה (כג) כל מלאכתו בשמאלו

הקבלות התלפזין סימן כו

(כד) *מניח בשמאלו שהוא ימין של (יח) כל אדם, ואם (כה) שולט בשתי ידיו מניח בשמאל
כל אדם, ואם כותב בימינו ושאר כל מעשיו עושה בשמאלו, או כותב בשמאל ושאר כל מעשיו
עושה בימין, ויש אומרים שניני תפלין פיר (כו) שמש פה, דבשיני יד פה, *וינוש אומרים שהני
שנותב פה היא (כז) השופה (יט) ימין לענין זה ומניח תפלין פיר שפגגה: (הגה (כח) *והני (הגה)
ז' אף-על-פי שיש לאדם מכה במקום הנחת תפלין, גניס תפלין, פי מקום יש ברוצו להניח שתי
תפלין, פי העצם הסמוך לבית השחי, מהצדו (כט) עד הקובד"ו הוא מקום הנחת תפלין: ה' יאריך
רצועת של יד, כדי שמתוך את הרוצו ויקשר ממנה הקשר ותמנח על אצבע אמצעית, יברך ממנה
על אצבעו (ל) שלשה (יג) קריכות ויקשר. ומהנין העולם לברך על הרוצו ששה (לא) או שבעה
(יד) קריכות: הגה (לב) ואין לברך הרצועה על (טו) וכן מהמורא כדי להקנה על הני (מהרי"ל): ט' מקום הנחת

י' הוא"ש ק"ש פ"ל
הקוב"ה כ' שור
הקוב"ה ס"מ א"ת
הקוב"ה פ"מ ק"ש ר"ב
הקוב"ה ל' בית יוסף
הקוב"ה ק"ב מ' שור
הקוב"ה ל' ק"ש ר"ב
הקוב"ה פ"מ ק"ש ר"ב
הקוב"ה פ"מ ק"ש ר"ב
הקוב"ה פ"מ ק"ש ר"ב
הקוב"ה פ"מ ק"ש ר"ב

באר היטב

קס"ו: (יח) כל אדם, ואם הניחו בימיו שהוא שמאל כל אדם אפילו בדיעבד לא
יצא, הוט השני סימן כה: (יג) ימין, ואם כותב פ"ב ידיו יניח בשמאל על אדם
ואם הרגיל עצמו לכתב בשמאל עושה כל מלאכתו בימין, גניס בשמאל כל אדם
עין מ"א (וענין בספר אליהו נ"ה שהשיג על פירות מ"א ופסק קדצת ש"ע, וקט"ט:
מיהו אדם שאין יכול לכתב בזה בימין קשעושה כל מעשיו בשמאל:
(יג) קריכות, אי בברך האמצעי וב' בתחמו"ן, הארי"ל: (יד) קריכות, וכי
הארי"ל וכל רצון ד"אחר: (טו) מהמורא, רק זה מלי צנין של ראש, מהרי"ל
ובשכחה"ג חולק על מהרי"ל בזה וכתב ופסק ח"י מ"א עמ"ד רב, שכל העולם נוהגים
לקשר המפרקת עם תרצועות ג"ש, וכי"כ עתה יניחם ממששעות ש"ע מרי
לירדא ו"ל: ישים רצועה של יד על התחמו"ן של יד מ"א אחר הקשיחה כדי שלא
תהי' מפרקת, דאם וזה מקומה אז הנה כא ליד"י ספק ברכה, ואח"כ יקשר בכתב
ג קריכות וברוצו ד' קריכות ואח"כ יניח של ראש ג"ש ועל סימן כה ס"ק יב:

שערי תשובה

אמר ופסק לה בלשון ראה לדרשא, ה"י בנא ד"אראו כל עמי האר"ן שיתנה השמיחה ברוח
אצלם בנאיו ראו בעיניהם קש"י: [יח] כל אדם, וכן מ"ש לעיל סי"א א, ומדברי
הבבאי"ע שכתביו הכי"י וק"ה דס"ל דק"ה: ובש"מ צדור כתב ו"ל: וקצתו כפיר ו"הקב
לכתוב"י עמח תהי' וק"ה בראיות שאשר יד ימינו אינו רשאי לשנות משאר כל אדם, שלא
לשנות הפני העליון ג"ש: [טו] מהמורא, עב"ה"ט, וברצ"י ו"ה ק"ה שכתב בשם מהרי"ל
עמח שכתב ספר"ש ו"ל ע"ד שאביו מהמור"ו ו"ל קשעושה עובר הרצועה ברוצו הנה מקום
היטב וקשר הידי עם תפלה ומשפך הרצועה אצל הרוצו לשנות הקריכות, אבל בפסקת לא
עשה שום קריכה כלל, ואמר מהמור"ו שכן נהג רבנו הגר"י ר"ל, ומתיר עמח הוכיח פ"ו מהרי"ל
הפוקסים ומדבר השקלה וכן נהגו: וענין מ"ש מהפ"ח ח"ג סי' ק"ה ע"כ"ל, ובמ"כ"ב ק"ב על
מ"ש ב"א שאין לברך הרצועה על התחמו"ן ד"ל: העולם נוהגין להפך ג"ש האחרונים והקבו
שכן מוכח מדברי ג"ד הארי"ל ו"ל, וק"ב מור וקציעה ע"ד שהאון מר אביו ונה פרוך
הרצועה על התחמו"ן וכתב ו"המור"ו עמו ע"ש, ונ"י הפסד שכתב"ב נראה שפסקים להפך
ממש כפ"י"י פ"מ ק"ש ר"ב עמח וק"ב וכן נהגנו, ובש"מ שלמ"צבד ראיתי שק"ב

באר הגולה

ובאפלו יציעה וכו', פ"ן פתח המגן אברהם סע"ד קט"ז ט בשם הבודרי, ואף דמ"ס
שם ד"ש חולקין על זה, מפל מקום מוכח בסוף סע"ד קט"ז י' להמנין בו ד"ד"א
הפנים בהתבר"משת, וכן פסק הגד"ה חיים, ומה שכתבתי: וכל-שכן אם מן
השמים וכו', פ"ן פתח הגד"ה מרובה דק"ה בלי עלמא מודים ונעשה א"ר
וקשטו דלסקלתו הוא תהי' אם נקטע פ"ן ידו הקמית יציעה בנה אר"י, וכו'
שכתבתי בפנימי. וראיתי בספר-מגדים בסימן תרנא שפסקתק בנה ומשמע דלא
בירדא לה סבת העגול מרובה, ומכל מקום ששים דהיכל לסמך בנה על העגול
מרובה אחריו דאפלו באשר שנעשה על-ידי שהרגיל עצמו גם-כן פסק הבודרי
מש"ה דד"ו באשר, וע"ד דלפי מה שכתבתי לעיל פקטע שמאלו ולא נשאר לו
פי אם הקפדת, דמעמד הדין ח"ב להניח עליה תפלין, הוא הדין בנקטע א"ר
ימינו ולא נשאר לו פי אם הקפדת ח"ב להניח עמה עליה תפלין, דצמח אחר
שהרגיל עצמו בשמאל, הימין יציעה שמאל: * מניח בשמאלו, ע"ן
במשנה ברוכה בשם חוסי השני: וע"ן בשערי-תשובה שכתב מדוברי פעל
העשור שהוקב בכת"י יוסף בסימן תרנא נראה דבכ"ד לה ד"צ"א, ודבריו אין
מהנין, דבגנת העל העשור מה שכתב שם דלא בנ"ע מהפלי"ט, רוצה לומר,
אחרי דבתפלין דינא הכי דמניחן בשמאלו שהוא ימין כל אדם על-פ"ל פנימי
לענין לולל בדיעבד נ"א פ"ה"ט, אבל בתפלין גופא בנ"א אי הפ"ו והניח בימינו
שהוא שולט כל אדם, אפלו בדיעבד לא יצא, דבאשר שמאל הי"ה הני בימין
כל אדם, אחר-כך מצאתי בחו"ט השני שמבאר ב"ן דברי פעל העשור בראיות
כמו שכתבתי: * ויש אומרים שהני שכותב פ"ה וכו', מסתימת השלחן
ערוך ומפסקים משמע ק"ל כתיבה מהני לזה, ולא בינין שיתנה יכול לכתב
ספרים תפלין וקצות גופא, פ"מ משמע לכאורה שששה דק"ה "אב"ה"ב"ב"ב", אף אם
אינו יכול לכתב פ"ה ב"מור ר"ן רשימות ותמונות ג"עלמא לזכרון, כמו שאנו
קורין (בלשון אשכנז יציעה), איני יודע אם הוא בכלל פ"ה לענין זה, וע"ן
ב"מ"כ"ב פ"ך אי מהלכות שבת ד"ן י' במה שכתב: נאפלו משני סימיות,
ובהפס"ד משנה שם, וברוך ע"ן, ובאמת בג"ן זה בנ"א יוטר טוב לסמך על
שיטת הג"ר"א וק"ב מהראשונים דבכ"ד להו בנ"ע הראשונה, וכמו שהאר"ך
ב"ק"ן זה הארצות-החיים ע"ן שם: * והכי נהגו, ע"ן במגן-אברהם שכתב,
והר"ע ז"ל אפלו אם הוא שולט בשתי ידיו בתיבה מניח בשמאל כל אדם אף
שלאר כל מעשיו עושה בשמאלו, וע"ן עוד שם שכתב דעת הפ"ח שהולך
וכו"ב דוקא אם כותב בימינו ושאר כל מעשיו עושה בשמאלו, שבהו הק"ש
כשולט בשתי ידיו, אבל אם כותב בשמאלו ושאר מלאכתו עושה בימינו,

משנה ברורה

וב מלאכתו: (כד) מניח בשמאלו, ואם הניחו בימינו, שהוא שמאל
כל אדם, אף בדיעבד לא יצא (הוט השני סימן כח), וע"ן בבאר
הגולה: (כה) שולט בשתי ידיו, רוצה לומר, שעושה כל המלאכות
בשתיים שנה בשנה, אבל אם נקל לו לצעות בשמאל, אף שכל
לצעות אותם גם בימין, זה לא מקרי שולט בשתי ידיו [פ"ן מוכח לקמן
בסימן תרנא בשערי-תשובה, ע"ן שם]: (כו) שמש פ"ה, רוצה לומר,
דתיבה אין לה שום מפלה משאר מלאכה וחידות, ואולי"ן ב"מ ר"ב
המפשיט, והיא הנקראת שמאל: (כז) השופה ימין, דכתיב ויקשרתם
ויכתבם, משמע דבאורו יד שפוטב פ"ה, ערוך לקשר את התפלין על
הני שפגגה"ט, (כט) מיהו אפלו נולד פ"ו, רק אחר-כך הרגיל עצמו
לכתב בשמאל ושאר מעשיו עושה בימין, גניס בשמאל כל אדם"ט, ואדם
(ל) שאין יכול לכתב, לבלי עלמא אזלין פ"ה שאר מלאכות, באי"ה
יד שעושה אותם נקרא ימין: (כח) והכי נהגו, ע"ן בבאר הגולה:
ז' (כט) עד הקובד"ו, רוצה לומר (ל"א) בפ"ש התפוח אשר לעד
הקובד"ו ולא עד הקובד"ו מש"ש, ואם נתפשט הפכה בכל פ"ו
התפוח אשר לעד הקובד"ו, (ל"ב) יוכל לסמך על דעת המגלין להניח
בפ"ש התפוח אשר בחצי העליון של עצמ"ט, (ל"ג) ואם הפכה דו"ה
ומציעה בהנחת התפלין, פ"שור מלקניח התפלין של יד אפלו נשאר לו
מקום, והניח של ראש לבר, וק"ל צ"ל בסימן כו ע"ן שם, וע"ן מה
שכתבתי בסע"ף ה' בפע"ד קט"ז יח: ה' (ל) שלשה קריכות, שנים
(ל"ג) בפ"ך התחמו"ן ואח"ד בפ"ך האמצעי: (ל"ד) ויש אומרים דתחלה
אח"ד בפ"ך אמצעי ואחר-כך שנים בפ"ך התחמו"ן, ואותן הקריכות
יציעה אחר הנחת השל-ראש: (לא) או שבעה, וא"ן נהגין שכתב
[אחרונים], וע"ן בשערי-תשובה שפסקי ד"אן לצעות אלו הני קריכות
רק על הרוצו, דלא כקצת שנהגים לצעות ג' קריכות על הקפדת ו'
על הרוצו: (ל"ב) ואין לברך, שכתב נהגים ויקשרתם" ברוצוה ששל
התפוחות, וכמו בתפלין של ראש שכתבתי ברוצוה שכתבתי המעפרות:
(ל"ג) וכי"ן שאין מצוה כלל בקריכה לכן אין להניחה על

התפילין בראשו צריך שלא יהיו הרצועות שם סחופכות אלא מניחן שהוא צד היעדר שהלק יותר וצבוע בסחור
 יתא ניבד כחזון משמע כן דקאי ארצועות דעל רב אשי
 ראתהפיכתא ליה של רצועה סייה דנזייהן לבר , אפנה
 נם על קשר קאי דבפרק הנוצא תפילין (ל"ז ע"ג) סייה
 ונזייהן לבר על הקשר דקאמר רבי יהודה סבר עיניה
 קשרה היא ולכן מוצא תפילין בשבת חדשה לא
 יכנסם , ופרקי הא לאו הכי עניב להו והא קשר של
 תפילין הלכה למשה מסיני ואמר רב נחמן רב נחמן ונזייהן
 לבר , משמע דקאי רב נחמן נם על קשר ולכן סייה
 ליה התם ובערוך נמי פירש הקשר יזדה נראה לחזן
 אותו עד שנראה כעין דל"ה הלכך שתחא הרצועה
 בראש החלק של צד שיער והוא שהור יהא ניבד כחזון
 בין בשל ראש בין בשל יד , וכן קשר שנראה בו דל"ה
 וכן קשר של ורוע יהו סנחין כלא הפוך אבל על ש"ן
 לא קאי ונזייהן לבר , אמר רב יהודה קשר של תפילין
 צריך שיהא למעלה ולא למטה פירש בערוך ולא למטה
 במפרקת העואר , וצריך שיהא כלפי מניס ולא כלפי
 אחור במול עורף שהוא כנגד הפנים ולא לצד הראש
 זה קורא לאחור , לשון אחר שיהא הקשר סבבנים
 והדל"ה הוא נראה כחזון בראשו לעיל ונזייהן לבר ,
 שניהם פירושי רש"י , וקשה על לשון אחרון הנה לו לומר
 סבבנים ועוד צד שאינו נאה הוא כהפוך הרצועה למת
 קוראין קשר ועד שני שהוא נוי אין קורא קשר שאומר
 שהקשר הוא בצנים לצד ראש , והיה לך לאות על
 ידכה לך לאות ולא לאחרים לאות , רב אשי הוה יתיב
 קשה דאמימר (ל"ז ע"ג) הוה צריה בידה ומתהווין
 תפילין אבר ליה ולא כבר לה פד ולא לאחרים לאות
 אמר ליה במקום לך לאות איתמר דהיינו בורוע ולא
 ביד של עולם הוא מנלה , משמע לכאורה כי מוב
 לכפות התפילין של יד כשהן בורוע כיון שהכתוב הקפיד
 להניחן במקום לך לאות אבל תפילין של ראש מוב
 הוא להיות גלוין ונראין ככתוב וראו כל עפי הארץ כי
 שם ה' נקרא עליו ויראו סמך , ואמר ר' אלעזר (ל"ט
 ע"ג) אלו תפילין שבראש משמע שצריכין ראית העולם
 ובה שפירש רש"י משום שרוב השם כתוב בהן ש"ן
 דל"ה לא נכון דלא מצינו קדושה על אות דל"ה ,
 וגם התלמוד אינו מוכר לשון דל"ה אלא לשון קשר
 כמו שפירש ש"ן של תפילין , וגם פרק במה פדליקין
 גבי לא הוזכרו למלאכת שמים אלא לכהמה פהורה
 הפרק אי משום עור תפילין פשימא דהא כתב למען
 הודיה תורה ה' בפד מן הסותר כפך ומתיב כהן ש"ן ,
 ומשני הרצועותיהן , ולא פריך הכא נמי כתיב תורה ה'
 הרל"ה שמע סינה אין בה קדושה , ובשינושא רבה
 כתב וסאן רבנה תפילין צריך לכבויהו כסודרא או
 בבוטמא , ואי לא מהך שפיר דמי כדי שלא יראו
 רכתיב והווי לך לאות ולא לאחרים לאות והיכא מנח
 ליה ברישא מקום שבווה של הנק רופס הך סיפא
 דפירוי בתפילין של ראש לא קיימא לעיל דקאמר
 צריך לכבויהו :

סדר הנהגת תפילין וסדר הליצתן

תולדה יניח תפילין של יד ואחר כך של ראש
 דכתיב והו למסופות בין עיניך , לשון
 מוספות משמע שנים , ודריש פרק התכנה (ל"ג ע"ג)
 כשידיו בין עיניך יהו שנים שני תפילין עליך אם כן
 של יד תחלה , ומדאי משמא קאמר התם כי כשיהלעם
 יבד תחלה של ראש ואחר כך של יד יחזוק , (פיו עס
 נמוס"ג וקמח) והא דאפרין פרק אמר להם הכסונה
 אמר ריש לקיש אין מעבדין על המצות שמע ט"ו

סדר"ל עבדו הרעא אמוטפא אסיד היכי עבדו סדרעא
 אמוטפא ופירש רש"י להעביר מלפניו של יד ולוועה
 תחלה של ראש אסור , וקשה לרבינו יעקב שאין זה
 משמע אין מעבדין על המצות , אבל משמע למוספות
 בין עיניך כל זמן שהם בין עיניך יהיו שנים כדאיתא
 פרק הקומץ , ורבינו אליהו היה מפרש דנפקא מינה
 לגבי הא דאפרין הויב אדם למשמש תפילין כל שעה
 וקאמר שמשמש תחלה בשל יד הסוכה לו יותר משל
 ראש , גם על זה קשה אי שייך אין מעבדין על
 המצות בענין זה משום שהרוע הוי ססוכה לו יותר
 מראשו , אם כן למה לו דרשא דכל זמן שהם בין עיניך
 יהיו שנים דאין סברא לומר דאיתא לעשה , ופירש
 רבינו הנגאל בשם הגאון דקא סיירי כשהולצין ונתני'
 בתוך יניח תחלה של ראש דאם יניח בתוך תחלה של
 יד ואחר כך של ראש עליון אם כן כשיחזין להניחן
 ובראשו ימצא תחלה לפניו של ראש למעלה ויעמד
 לו להעביר על המצוה ולהניח תחלה של יד שהם למטה
 ושר ראש שמצא למעלה יניח לבסוף משום דכל זמן
 שבין עיניך יהיו שנים , וכיירי שהתיק זה צד ואין
 רחב אלא צורך להניעין זה על זה , ולהאי פירש רוחק
 לפרש מה שמפנים היכי עבד סדרעא אמוטפא ויש
 דלא גרים ליה , תפילין שבורוע יניח בידו שפאל
 רכתיב והו לאות על ידכה יש דריש פרק הקומץ רבה
 דיד כהמא משמע שפאל דכתיב אף ידי יסרה ארץ
 וכיני מכהה שמים , ואית דריש מרכתיב ידכה כה"א
 משמע יד כהת , ואית דריש דכתיב וקשרתם וכתבתם
 מה כתיבה ביסין אף קשרה ביסין , ואם מניחין כיד
 יסין אם כן יצריך לקשרין שם ולהקין שם כיד אחרת
 שהיא שפאל דבאורה יד עעכה שסנחין לא יוכל
 לעשות כן , ואם הוא אפר מניח תפילין ביסין שהיא
 שפאלו ואם שולש כשהו ידיו מניח כשפאל כל
 זרם , ובל השוקט וכתיב כשפאל כל אדם ושאר כל
 מלאכות של כח וגבורה עושה ביסין של כל אדם ,
 זה הכלל לעולם יניח תפילין ביד תשש כח אע"פ
 שכותב באותה יד דהא יד כהה דריש , ועוד דפרך
 ואיפא יד שנכה , ומשני מי כתיב ח"ה אלפא אחר
 תשוש כח אולין וגבי מוסי בהן אפרין השולש בשתי
 ידיו רבי פוסל והכסים פכשירין , ופירש פד סבר
 כחישותי אהתהתא ביסין וסר סבר בריאותא אהתלתא
 דשפאל משמע דכתיב כח וגבורה וכתר חלשות הליא
 מילתא ואע"ג שכותב ביד תשוש כח אין כבך כלום והכי
 קאמר מה כתיבה ביסין כהמא כני אדם אף קשרה כן
 אבל פירוי בארם זה : אף קשרה כן
משפטי באויה סקוס ביד יניח תפילין וכאוייה סקוס
 יניח תפילין בראש , הוא דבי מנשה על ירך
 ו קיבורה ירך , בין עיניך זה קרבך היכא אסרו דבי
 רבי ינאי סקוס שכוני של תינוק רופס (ל"ז ירך ו'
 קבורה סגן דה"ל על ירך ו' גובה של יד או אינו אלא
 ירך כמש ססוך לאצבעות מה תפילין של ראש כגובה
 של ראש אף תפילין של יד כגובה של יד ר"א יהיה
 לך לאות ולא לאחרים לאות רבי יצחק או' ושפתם את
 דברי אלה על רבנכם שתהא שיפה כנגד הלב רב היא
 בריה רבב אייא סכוין ומנח להו להרו ליבא , עתה
 יש שפניהן תפילין למטה מן הפרק שקורין קוד"א ,
 ויש שפניהן תפילין בצנים שסן הכתף עד הפרק למעלה
 מן הקוד"א , והשיב רבינו יעקב על כרחי' סעונו הוי
 להניח למעלה מן הקורא כסוך לפרק דהא אסרי' פרק
 הנוצא תפילין וקשרין בורועו , וכן אסרינן פרק
 התבלה הביבין ישראל שפכבן הקב"ה במצות תפילין
 בורועותיהן אלפא מצוה תפילין להניחם בעצם שקרו
 ורוע , ואותו עצם שבין הכתי והפרק שקרו קוד"א

פילה של יד על חלוקו מנחון כנגד הקיבורת לא על בשרו ממש ועבדי
 כי משום דכתיב [דברים ו, ה] לאות על ירך וכיון שהן לאות סבורין הן
 ראוי שיראו לכל ולא דרשי והיו לך לאות [שמות יג, ט] ולא לאתרים לאות,
 מכאן דקדק הרשב"א דתפילין של ראש מותר לתת אותם על כובעו או
 על כיסוי הראש, דהא בשל יד לא חקר
 ומן אותם על גב חונקלי אלה משום
 יכתיב זהו לך לאות הא לאו הכי שרי.
 חילו תפילין שבראש אדרבה כמובן זהו
 דברים כח, ין וראו כל עמי הארץ דלמרינן בעלמא [גרוס ו ע"ה מנחום לה
 ז"ל] חלו תפילין שבראש. והא דלמרינן גוקוס יש צין זין למנפח להניח
 בו תפילין, אפשר דהיינו משום דחסור לתת כלי אחר של מצוה על המנפח
 ע"ל. ודריב"ש כתב בתשובה [סי קלז] למה שאתה חושש מהנזילות
 אפשר לך למעבד כרשב"א ז"ל שכתב דתפילין של ראש מותר להניחם על
 כובעו או על כיסוי הראש. ודייה לה מדאחריו ההילה הו יד משום לר לאות

ואמר יד וכו' ופירש הר"י יחיאל וכו'. ואיכא למידק בלישניה
 למימר אצל חס אינו עושה כל מלאכתו בשמאלו וכו' דומי
 וז"ל דה"ר יחיאל ק"ל דאע"פ שאינו עושה כי חס רוב מלאכה
 ובכלל הרוב גם הכתיבה אפ"ה מניח בשמאלו שהוא ימין כל
 דכשכותב צימין אע"פ ששאר י
 בשמאל דינו כשאר כל אדם, וה
 דדרשינן [מנחום לו ע"ה] וקשרת
 מה כתיבה צימין אף קשירה צ
 דההנהגה תהא בשמאל. והיינו דקאמר הר"י ברישא דוקא כו
 מלאכתו בשמאלו כלומר גם הכתיבה עושה בשמאלו לאפוקי בכו
 והא דלא קאמר ברישא דוקא כשכותב בשמאלו היינו משום דה
 בשמאלו חס שאר מלאכתו צימינו אינו מניח צימין כל אדם די
 [שמות יג, טז] יד כהה, דמרווייהו צעינן שהימין תהא כהה והכ

בשמאל כל אדם או מניח צימין כל אדם, דאע"פ שעושה קצת מלאכה
 צימין כל אדם מ"מ כיון שרוב מלאכתו בשמאל א"כ יד ימין היא כהה,
 משא"כ בכותב צימינו דאע"פ דכהה היא גלי קרא דכשהכתיבה צימין גם
 הקשירה צימין והנהגה בשמאל. ולפי זה לא ק"ל להר"י הכלל שהניח צימין
 התרומה [קדר הנחם תפילין דיניח תפילין
 ציד כהה וכשכותב צימין ועושה שאר
 מלאכתו בשמאל דמניח צימין כל אדם,
 ליהתא. ואע"פ שהרא"ש [הל' תפילין סי
 ית] הציח דברי ספר התרומה בלכד
 ונראה שסובר כמותו רבינו גרשה לו
 יותר דברי הר"י יחיאל כ"כ ב"י ומיהו
 צו"ע [סימן כח צ' הספרות ולא הכריע.

כשם כה כרצו אשי דלריש [מנחום טז] [ידך] [ידי
 צמר כתיבה עכ"ל, וכן נראה שהוא מסקינת המר
 ובהרגיל עמנו לעשות שום דבר ציד שמאל כתב
 למיקרי אטר אא"כ נולד כן מללה מוקי מתמימין
 ע"ה] כשהרגיל
 ויש לדחות היינו
 ידיו ומיהו נר
 תליח מילתא ע
 כמובן ואלה השו
 שמאל(ו) כדרך
 בשמאלו בכל יד
 אצל חס הוא כ

כל מלאכתו בשמאלו (ו) אבל אם הוא כותב בימינו*
 אע"פ ששאר מלאכתו בשמאלו דינו כשאר כל
 אדם. ושולט בבי ידיו מניח בשמאל* כל אדם:
 ודורצועה יכרוך אותה* סביב זרועו (ח) עד שיגיע
 לאצבע האמצעי וכורכה סביבה* שלש פעמים:

משפט כדומה
 דבמות של יד
 [טעם ח]